

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN
CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII
FILOLOGICE**

**LITERARY WORKS DEALING
WITH ABOLITIONISM AND
EMANCIPATION IN THE USA AND
ROMANIA**

**(Lucrări literare ce abordează tema
aboliționismului și a emancipării în
SUA și România)**

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat:

prof. univ. dr. Odette Blumenfeld

Doctorandă:

Cracană G. Laura Claudia

UNIVERSITATEA "ALEXANDRU IOAN CUZA" din IAȘI
Școala Doctorală de Studii Filologice

ANUNȚ

La data de **22 Septembrie 2020**, ora **13:30**, pe platforma **Zoom**, drd. **Cracănă G. Laura Claudia** va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul *Literary Works Dealing with Abolitionism and Emancipation in the USA and Romania*, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul Filologie.

Linkul ședinței publice este următorul:

<https://us02web.zoom.us/j/83717462831?pwd=dHdjNkZBYWhuVVVlZclB6RIlNKzdxUT09>

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte:

Prof. univ.dr. Lăcrămioara PETRESCU, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Odette BLUMENFELD, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași

Referenți:

Prof. univ. dr. Codrin CUȚITARU, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași

Prof. univ. dr. Michaela MUDURE, Universitatea "Babeș Bolyai" din Cluj Napoca

Prof. univ. dr. Maria-Sabina DRAGA ALEXANDRU, Universitatea din București

Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei.

Teza poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere.

Cuprins

INTRODUCERE

1. Argumente pentru alegerea subiectului
2. Abordări anterioare ale subiectului
3. Metoda de abordare a subiectului
4. Structura tezei

CAPITOLUL I

Contextul istoric și cultural

Sclavia și abolirea ei în SUA și în Principatele Române. Abordare comparativă

Originile și formarea instituției sclaviei

Locul de origine al străbunilor

Caracteristici ale “straniei instituții”

Mișcarea aboliționistă și procesul de emancipare

Eforturile de integrare în deceniile post-emancipare și la începutul secolului al XX-lea

Formarea *literaturii afro-americane* și a *literaturii rome* ca răspuns la realitatea socio-istorică

Prezentare generală a evoluției celor două corpusuri de lucrări literare

Elemente de tradiție africană în *literatura afro-americană* și elemente de tradiție indiană în *literatura Romă*

Engleza vorbită de afro-americani (Vernacular English) și limba romani în literatură

Forme și caracteristici generale ale tradiției orale afro-americane și a celei române

Direcții urmate de literatura scrisă afro-americană și de cea română în perioada post-emancipare

CAPITOLUL II

Sclavie și aboliționism în texte literare americane și românești în perioada pre-emancipare

A. Scavia afro-americanilor și mișcarea aboliționistă în literatura americană

Justificarea sclaviei cu ajutorul textelor
“Plantation Tradition”

John Pendleton Kennedy: *Swallow Barn, or A Sojourn in the Old Dominion*

Mary Henderson Eastman: *Aunt Phillis's Cabin; or, Southern Life as It Is*

Literatura “romantic-rasistă”

Harriet Beecher Stowe: *Uncle Tom's Cabin*

William Wells Brown: *Clotel, or the President's Daughter*

Lydia Maria Child: *The Quadroons*

Lucrări ce au promovat imaginea “sclavului rebel”

David Walker: *Appeal in Four Articles*

Frederick Douglass: *The Heroic Slave*

Herman Melville: *Benito Cereno*

Sclavia prezentată în lucrări autobiografice

Frederick Douglass: *The Narrative of the Life of Frederick Douglass*

Harriet Jacobs: *Incidents in the Life of a Slave Girl*

B. Sclavia romă și mișcarea aboliționistă în lucrări românești

“Robia Țiganilor” în literatura română la începutul secolului al XIX-lea

Ion Budai Deleanu: *Țiganiada*

Discursul aboliționist ca o necesitate socio-economică în procesul de modernizare a Principatelor: Mihail Kogălniceanu și Alecu Russo

Umanism, religie și moralitate ca elemente definitorii ale discursului împotriva sclaviei aparținând lui Cezar Bolliac, Vasile Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu și Vasile Alexandrescu Urechia

Reprezentări ale vieții și identității *Țigănești* în tradiția romă orală și scrisă

Anton Pann: *Povestea Vorbei*

CAPITOLUL III

Imaginea populației afro-americane și a celei rome în literatura post-emancipare

A. Reprezentări literare ale comunității afro-americane în Statele Unite după Războiul Civil

Perspective liberale în lucrări aparținând unor autori americani albi

George Washington Cable: *Madame Delphine*

Mark Twain: *Pudd'nhead Wilson*

Perspective conservatoare în lucrări aparținând unor autori americani albi

Joel Chandler Harris: *Free Joe and the Rest of the World*

Thomas Nelson Page: *Red Rock*

Perspective radicale în lucrări aparținând unor autori americani albi

Thomas Frederick Dixon: *The Leopard's Spots: A Romance of the White Man's Burden – 1865–1900*; *The Clansman: A Historical Romance of the Ku Klux Klan*

Voci ale *comunității negre* ce au abordat situația afro-americanilor în perioada imediat după emancipare

Frances Harper: *Iola Leroy, or Shadows Uplifted*

Charles W. Chesnutt: *The Marrow of Tradition*

Lucrări socio-culturale și literare ale lui Booker T. Washington și William E.B. DuBois

B. Reprezentări literare ale comunității rome în România de după emancipare

Scriitori români despre efectele îndelungate ale unor aspecte ale sclaviei

Gheorghe Sion: *Emanciparea Țiganilor*

Leon Negruzzi: *Țiganca*

Radu Rosetti: *Țigăncușa de la ietac*

Scriitori români despre impactul devastator al prejudecăților și mentalităților îndreptate împotriva romilor

Bogdan Petriceicu Hașdeu: *Răzvan și Vidra*

Vasile Alecsandri: *Vasile Porojan*

Radu Rosetti: *Țiganul*

Scriitori români ce au prezentat membrii comunității rome ca proscriși ai societății românești

George Coșbuc: *Țiganii*

Mihail Sadoveanu: *Hanul Ancuței*

Mihail Zamfirescu: *Maidanul cu dragoste*

Scriitori romi. Apariția *literaturii rome* în
România

Activitatea socio-culturală și literară a lui
C. I. Popp-Șerboianu, Gheorghe A.

Lăzăreanu-Lăzurică și C. S. Nicolăescu-
Plopșor

Barbu Constantinescu: *Probe de limba și
literatura țiganilor*

Miron Radu Paraschivescu: *Cântice
țigănești*

CONCLUZII
BIBLIOGRAFIE

Instituția sclaviei reprezintă un capitol important și, mai ales, îndelungat din istoria Statelor Unite ale Americii și din cea a României, efectele ei fiind vizibile pe tot parcursul secolului al XIX-lea și, într-o anumită măsură, în secolul următor. Sclavia populației afro-americane și cea a populației rome au avut un anumit impact în evoluția poporului american și a celui român și au jucat un rol definitiv în istoria celor două grupuri minoritare ce au fost victime ale acestei instituții represive, de oprimare. Deși avem în vedere două contexte social-politice cu manifestări diferite ce, la o primă vedere, ar putea face intenția de a le trata și analiza în paralel inutilă sau insuficient justificată, abordarea comparativă a situației sclavilor din cele două țări este motivată de prezența unui cumul surprinzător de elemente pe care instituția sclaviei le-a avut în comun. La aceasta s-ar putea adăuga aspectele similare ale impactului pe care trecutul marcat de istoria sclaviei l-a avut, din punct de vedere social, cultural și literar, asupra imaginii și percepției celor două grupuri minoritare în interiorul societăților în care trăiau.

Tema sclaviei, a mișcării aboliționiste și a procesului de emancipare a foștilor sclavi a fost intens analizată și dezbătută de-a lungul timpului în contextul american dintr-un amplu ansamblu de puncte de vedere, în timp ce atenția acordată aceluiași subiecte în spațiul românesc a fost una vizibil scăzută până în ultimii ani ai secolului

trecut, când atât istoria, cât și situația actuală a comunității române au început să fie un subiect de interes mai ales în domeniul academic. Este cunoscut faptul că trecutul acestei minorități etnice din România rămâne, într-o anumită măsură, o enigmă pentru o mare parte a populației, el fiind mult prea puțin (sau, în unele cazuri, deloc) prezentat și discutat în spațiul educațional și social, ducând astfel la conturarea unui context propice pentru perpetuarea unor imagini stereotipice și a unor prejudecăți ce pot influența în mod negativ relaționarea dintre membrii grupului etnic și populația majoritară. Cu toate acestea, particularitățile vieții, tradițiile și obiceiurile romilor au fost o prezență constantă în textele literare românești, ele fiind reprezentate în diferite moduri de autorii români ce au arătat astfel strânsa legătură dintre cele două comunități. Așadar, analizarea prin metodă comparativă a formelor de literatură practicate în SUA și în România ce oferă o perspectivă directă asupra instituției sclaviei și a măsurilor care au dus la abolire, precum și a impactului pe care acestea le-au avut și a felului în care ele au fost recepționate de către populație creează suportul necesar pentru a ajunge la o mai bună înțelegere a mentalităților colective din cele două țări atât din perioada de dinainte, cât și în cea de după emancipare.

Plecând de la teoria specifică domeniului Studiilor Culturale conform căreia o operă literară nu poate fi pe deplin înțeleasă fără o

plasare - mai mult sau mai puțin precisă - într-un context istoric, social, politic sau cultural, lucrarea de față are în vedere analiza literară a corpusului de texte selectate în strânsă legătură cu factorii care au contribuit la procesul de creație, punând accentul, în special, pe relația de influențare reciprocă dintre literatură și context social. Conform aceleiași teorii, pentru a putea fi înșeles în profunzimea sa, textul literar nu poate fi tratat ca o structură de sine-stătătoare, ci trebuie poziționat în complexul de discursuri culturale (religioase, politice, economice, estetice) care, așa cum afirmă M.A.R. Habib în *A History of Literary Criticism*, l-au influențat și, în același timp, au fost influențate de el. Teoriile folosite și promovate în domeniul Imagologiei (axate pe analizarea imaginilor trans-etnice, trans-rasiale, sau trans-naționale în literatură și în discursul public în general) au servit, de asemenea, ca suport în încercarea de a studia reprezentările și auto-reprezentările literare ale comunității afro-americane și ale celei rome dar, mai ales, de a înțelege legătura dintre ele.

Cele trei capitole principale ale tezei sunt precedate de o secțiune introductivă în care sunt prezentate argumentele ce justifică alegerea prezentei teme, plasarea acesteia, pe de o parte, în amplul volum de cercetări internaționale privind consecințele sclaviei asupra comunității afro-americane și, pe de altă parte, în ansamblul de studii despre trecutul comunității rome, dar include și metodele de cercetare alături de

precizări privind teoriile și termenii folosiți. Primul capitol este dedicat în totalitate, așa cum este precizat încă din titlu, abordării teoretice a contextului istorico-social în care textele analizate au fost scrise și publicate. În încercarea de a menține o evidență clară a barierei dintre domeniul ficțional al literaturii și cel al realității istorice și de a evita căderea în capcana de a trata o operă literară ca fapt istoric și vice-versa – capcană ce este frecvent întâlnită într-o asemenea abordare – prima parte a capitolului I oferă o prezentare cronologică a principalelor etape din istoria comunității afro-americane în Statele Unite și a comunității rome în România.

Organizarea primului subcapitol pornește de la asemănările care pot fi ușor observate între evoluția temporală a instituției sclaviei din cele două țări și se concentrează pe identificarea și reliefaarea elementelor ce au contribuit la apariția unor diferențe semnificative în dezvoltarea celor două comunități etnico-rasiale. Deși etapele ce au precedat instituirea sclaviei persoanelor de origine africană pe continentul nord-american și pe cea a romilor în spațiul moldo-valah sunt evident diferite (începând cu felul în care categoriile de sclavi au ajuns pe teritoriile viitorilor stăpâni), ele au urmat o direcție similară până în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când sclavia a fost, într-un final, abolită și ambele comunități, eliberate. În ambele cazuri, practica înrobirii a fost justificată printr-un cumul de argumente ce țineau atât de spectrul religios

(deținătorii de sclavi asumându-și rolul de a creștina membrii popoarelor *păgâne*), cât și de cel moral și legislativ (populația crescândă a sclavilor, percepută ca inferioară celei majoritare, necesitând un control și o supraveghere strictă pentru o bună funcționare a societății). În acest fel, membrii celor două minorități au ajuns, gradual, să ocupe ultima poziție în ierarhia socială, statutul lor fiind puternic afectat de către o serie de legi care le-a restrâns treptat drepturile până în punctul în care sclavul afro-american și cel rom nu mai era în posesia deplină a propriului trup, a familiei sale, sau chiar a propriei vieți.

Important de precizat este faptul că, în România, sclavii romi erau împărțiți în trei mari categorii: cei ce aparțineau boierilor sau altor deținători particulari, cei deținuți de către mănăstiri, și, cea mai numeroasă categorie, cei ce aparțineau statului sau conducătorului fiecărui principat. Mai mult decât atât, comunitățile de romi se diferențiau între ele prin stilul de viață (nomad sau sedentar), meseria sau activitatea principală (transmisă, de cele mai multe ori, din generație în generație sau determinată de nevoile temporare ale stăpânilor), sau relația cu valorile, credințele și obiceiurile tradiționale moștenite de la generațiile anterioare. Această eterogenitate a comunității, cuplată cu negarea totală a drepturilor, a contribuit în mod direct la formarea și perpetuarea unei diviziuni în interiorul grupului ce, comparativ cu populația afro-americană, a necesitat un efort mai intens și

îndelungat pentru a dezvolta spiritul unei identități comune și al unei memorii colective.

Puternic influențată de spiritul iluminist și de mișcările revoluționare europene de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, mișcarea aboliționistă se manifestă în aproximativ aceeași perioadă (prima jumătate a secolului al XIX-lea) în Statele Unite și în Principatele Române, urmând trei căi principale: cea juridică (presiunea asupra autorităților de a elimina parțial sau total legile ce restrângeau drepturile sclavilor), cea personală și socială (eforturile colective sau individuale ale populației majoritare de a ajuta un număr cât mai mare de sclavi să își obțină libertatea) și cea artistică și literară (prin textele scrise cu scopul de a contribui la schimbarea de mentalitate a populației ce considera prezența sclaviei un aspect normal al societății). Eliberarea oficială a sclavilor și procesul de emancipare din cele două țări au fost implementate în mod diferit: dacă în România cele trei categorii de sclavi au fost eliberate treptat, pe parcursul mai multor ani, pe cale pașnică, în Statele Unite, emanciparea a venit în urma Războiului Civil, ce a devastat partea sudică a țării și a afectat puternic economia și stabilitatea acesteia. Indiferent de anul sau modalitatea prin care ei au fost eliberați, foștii sclavi din ambele comunități au întâmpinat, în perioada de după emancipare, numeroase obstacole în procesul de integrare în societate, ducând astfel la fenomenul de excludere și auto-

excludere socială ce a fost puternic resimțit pe tot parcursul secolului al XX-lea.

Întrucât scopul principal al prezentei lucrări este de a analiza și evidenția legătura de influență reciprocă dintre literatură și evenimentele socio-politice și culturale ce au afectat evoluția populației americane și a celei române și, implicit, a tuturor grupurilor minoritare din interiorul lor, partea a doua a primului capitol este dedicată unei succinte prezentări teoretice a etapelor de formare a literaturii afro-americane și a celei rome. Arta cuvântului scris și, cu precădere, manifestările artistice orale ale comunităților ce au căzut victime sclaviei au jucat un rol semnificativ în menținerea vie a amintirii tradițiilor moștenite din locul de origine al strămoșilor lor, dar și în mișcări sociale importante din diferite perioade. Spre exemplu, povestirile și romanele autobiografice scrise sau narate de sclavi și de cei care s-au eliberat au reprezentat un element important în mișcarea aboliționistă din Statele Unite, ele având rolul de a expune cititorul american (cel din Sud dar, mai ales, din Nord – unde sclavia era aproape în totalitate abolită în prima jumătate a secolului al XIX-lea) la o față a realității istorice pe care mulți fie nu o cunoșteau, fie refuzau să o vadă. Întrucât analiza textelor ce fac parte din tradiția comunității rome din perioada de dinainte de emancipare nu indică prezența unor texte similare celor de tipul *slave narratives* scrise de afro-americani sau, mai mult

decât atât, a niciunei intenții evidente de a condamna instituția sclaviei sau comportamentul românilor, a fost necesară studierea formelor de exprimare artistică orală a romilor pentru a putea ajunge la o înțelegere mai clară a poziției adoptate de aceștia înainte și după emancipare – poziție care este deseori interpretată ca fiind una de pasivitate, de complacere într-o situație ce este descrisă ca fiind la fel de convenabilă sclavilor romi și stăpânilor lor. Pentru aceasta, subcapitolul urmărește diferitele teorii legate de influențele culturii africane asupra literaturii comunității afro-americane, respectiv influențele culturii indiene în formele incipiente ale literaturii rome, implicațiile folosirii varietății de limbă engleză vorbită de afro-americani (cunoscută astăzi ca African American Vernacular English) și a limbii romani în interiorul comunității rome, dar și ale felului în care limbajul sclavilor era adesea ridiculizat sau chiar interzis. De asemenea, capitolul se încheie cu o prezentare sumară a primelor eforturi colective organizate și susținute de a pune bazele unei literaturi oficiale ale celor două comunități, urmând să aibă, ulterior, evoluții complet diferite (comunitatea romă fiind puternic afectată de evenimentele tragice din Europa din timpul celui de-al Doilea Război Mondial).

După această prezentare teoretică, următoarea parte a tezei este dedicată în totalitate analizei unui ansamblu de texte literare și a unor texte nonliterare din bibliografia americană și din

cea română din timpul secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea, ce au avut ca temă principală sau doar au inclus referi episodice la instituția sclaviei, la situația comunităților de sclavi și foști sclavi, dar și la existența unor presupuse diferențe de rasă și etnie ce deveneau evidente în momentul interacționării dintre populația majoritară și cea minoritară. Metoda de selecție a textelor a fost bazată atât pe criteriul notorietății de o mai lungă sau mai scurtă durată (care, deși la o primă impresie poate părea unul superficial, este un indicator important al impactului pe care un text l-a avut asupra populației din fiecare țară), cât și pe baza tendințelor ideologice și mentalităților socio-politice în care autorii s-au autoîncadrat sau au fost încadrați ulterior. Astfel, capitolele II și III prezintă textele din literatura americană și cele din literatura română separat, în subcapitole diferite, pentru a putea capta mai bine specificul fiecărei țări, încercându-se totuși realizarea unei oglindiri cât mai detaliate a acestora în vederea evidențierii asemănărilor și diferențelor dintre ele. Deși poate crea impresia de fragmentare excesivă, fiecare subcapitol este, la rândul lui, împărțit în patru secțiuni diferite tocmai pentru a putea reda eterogenitatea mentalităților și a perspectivelor individuale și colective privind parcursul instituției sclaviei și prezența comunităților de *sclavi* și *emancipați* în societatea dominantă americană, respectiv cea românească.

Capitolul al II-lea, intitulat „Sclavie și aboliționism în texte literare americane și române din perioada pre-emancipare”, urmărește, așa cum este anunțat încă din titlu, identificarea și studierea diferitelor abordări literare ce au fost publicate până la adoptarea legilor de eliberare a sclavilor și care au contribuit, în mod direct sau indirect, voit sau neintenționat, la formarea și perpetuarea imaginilor stereotipice ce au influențat relațiile inter-rasiale și inter-etnice din secolul al XX-lea din cele două țări. Astfel, primul subcapitol, ce include lucrări literare din spațiul american, începe cu prezentarea perspectivelor autorilor ce s-au poziționat, în mod explicit sau implicit, împotriva mișcării aboliționiste, ei pledând pentru menținerea sistemului sclaviei ca element crucial al societății și economiei sud-americane. Textele scrise de acești autori au contribuit la promovarea imaginii pașnice a statelor din Sudul american, unde atât sclavii cât și stăpânii lor muncesc din greu pentru bunăstarea economică a țării și unde persoanele afro-americane sunt mulțumite de propria situație, de tratamentul primit de la familiile pe care le serveau cu dragoste și dedicare, statutul de sclav fiind prezentat ca unul pur teoretic. Cu toate acestea, anumite diferențe pot fi ușor observate chiar și între acești autori; de exemplu, în 1832, John Pendleton Kennedy în *Swallow Barn, or A Sojourn in the Old Dominion* prezintă acest sistem ca fiind unul într-adevăr dăunător dar absolut necesar și imposibil de abandonat, în

timp ce, două decenii mai tâziu, Mary Henderson Eastman în *Aunt Phillis's Cabin; or, Southern Life as It Is* descria aceeași instituție într-o manieră exclusiv pozitivă. Exact această imagine a Sudului american ca fiind un paradis caracterizat de liniște, pace, și o bună organizare a structurii sociale este, însă, principalul subiect de critică al literaturii aboliționiste americane ce își propune, pentru prima dată, să prezinte perspectiva celor direct afectați de “strania instituție” și să arate aspectele brutale, terifiante ale felului în care comunitățile și familiile de sclavi erau abuzate, traumatizate, și forțate să trăiască în condiții inumane. Astfel, a doua secțiune a subcapitolului se concentrează pe acele texte care au fost scrise cu scopul precis de a apela la capacitatea de transpunere și empatizare a populațiilor majoritar-albe cu personajele de origine afro-americană care sufereau în urma abuzurilor terifiante la care erau supuși de către deținătorii de sclavi, populația fiind încurajată să reconsidere propria viziune privind argumentele care justificau menținerea sistemului și a relațiilor de subordonare inter-rasială. O altă categorie de texte cu un ton profund anti-sclavie este formată din operele autorilor cu o viziune categorică privind urgența emancipării sclavilor afro-americani, ce erau astfel prezentați ca având puterea de a se ridica împreună împotriva populației albe și să forțeze, deseori prin violență, obținerea libertății. O astfel de perspectivă este prezentă în textele lui David Walker (*Appeal*),

Frederick Douglass (*The Heroic Slave*) sau Herman Melville (*Benito Cereno*), ce subliniază puterea subestimată a sclavilor negri de a organiza revolte și a învinge sistemul opresiv, chiar și cu riscul de a-și pierde propria viață sau de a declanșa o situație de haos în interiorul comunității și a statului în general. Ultima parte a subcapitolului prezintă profesiunile literare ale unor foști sclavi (Frederick Douglass în *The Narrative of the Life of Frederick Douglass* și Harriet Jacobs în *Incidents in the Life of a Slave Girl*), ce au fost promovate și popularizate tocmai datorită faptului că ele reprezentau unele dintre puținele surse directe ce puteau oferi detalii personale din viața de sclav aflat în captivitate, dar și despre imposibilitatea sclavilor eliberați de a trăi în siguranță într-o societate mult prea obișnuită cu teoria *supremației albilor*.

De cealaltă parte, subcapitolul al II-lea începe cu o secțiune dedicată în totalitate primei epeei din limba română, *Țiganiada* de Ion Budai Deleanu, ea fiind, de altfel, unul dintre rarele texte literare din perioada de dinaintea mișcării aboliționiste ce abordează situația comunităților de sclavi romi de pe teritoriile românești. Fiind construită ca o alegorie a situației românilor din Transilvania, Moldova și Țara Românească de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, *Țiganiada* arată, pe de o parte, istoria îndelungată a discriminării și prejudecăților împotriva comunității rome, cititorul putând identifica o serie de imagini stereotipice ce au

fost perpetuate de-a lungul anilor și, pe de altă parte, caracterul strâns al relației dintre poporul român și comunitatea romă și similaritățile dintre istoriile lor. Criticând relația abuzivă dintre stăpân și sclavii săi și subliniind posibilitatea comunității asuprite de a acționa și a se opune *tiraniei*, opera scrisă de Deleanu atrage atenția asupra consecințelor potențial devastatoare ale unui sistem social viciat. Cea de-a doua secțiune începe prezentarea mișcării aboliționiste din Principatele Române și a felului în care ea s-a manifestat în literatură, această parte fiind dedicată textelor social-politice scrise de revoluționari și aboliționiști români precum Mihail Kogălniceanu și Alecu Russo. Prin activitatea lor politică și culturală, Kogălniceanu și Russo au militat pentru eliminarea instituției sclaviei din Principatele Române și emanciparea tuturor categoriilor de sclavi romi, atrăgând atenția asupra efectelor negative pe care perpetuarea acestei practici feudale le-ar fi avut asupra românilor și a imaginii lor în context european. Deși o analiză amănunțită a acestor texte arată existența aceluiași imagini stereotipice (privind cumulul de trăsături negative considerate înăscute), ce au putut fi identificate și în opera lui Deleanu, dar și atenția sporită acordată celor care acceptau - voluntar sau în urma unei compensații materiale - să elibereze sclavii pe care îi dețineau, rolul celor doi revoluționari români în procesul de *emancipare a țiganilor* este unul de necontestat.

Un rol la fel de important l-au jucat și textele literare scrise de o serie de autori români (Ion Heliade Rădulescu în *Bată-te Dumnezeu și Jupân Ion*, Cezar Bolliac în poemele *O țigancă cu pruncul său la statuia libertății în București*, *Fata de boier și fata de țigan*, sau *Țiganul vândut*, Vasile Alecsandri în *Istoria unui galben* și Vasile Alexandrescu *Urechia* în *Coliba Măriucăi*) ce, prin operele lor, au contribuit la răspândirea spiritului aboliționist în Principate. Astfel, prin folosirea unor teme comune (precum falsa creștinătate a deținătorilor de sclavi, trauma suferită atunci când membrii unei familii erau despărțiți în mod brutal, sau abuzarea sexuală a tinerelor fete sclave) și prin creionarea unui portret exclusiv pozitiv al sclavului rom în opoziție cu lipsa de omenie și cruzimea boierului român, acești autori au arătat populației române o față a *robiei țiganilor* prea puțin promovată atât pe plan național, cât și internațional. Ultima secțiune este dedicată, ca și în primul subcapitol, formelor de exprimare artistică a membrilor comunității rome în intenția de a descifra poziția adoptată de aceștia față de sistemul ce îi menținea într-o stare de supunere și acceptare pasivă a superiorității românilor. Analiza formelor de literatură orală, culese, transcrise și editate sau doar direct publicate de către autori romi sau ne-romi din diferite părți ale Principatelor arată existența unor teme și stiluri comune, însă fără ca ele să includă mesaje anti-sclavie sau orice fel de critică la adresa boierilor români. Această

absență, deși ar putea părea surprinzătoare la o primă vedere, devine ușor de înțeles atunci când luăm în considerare faptul că, pe de o parte, ele erau menite să întrețină voia-bună în familiile sau grupurile de boieri români și că, pe de altă parte, transcrierea și publicarea lor se făcea de către persoane din afara comunității. De fapt, unii activiști pentru drepturile comunității rome atrag atenția asupra tendinței multor culegători de folclor de a omite, edita sau chiar inventa anumite părți pentru a sublinia un presupus caracter *boem*, *exotic* sau chiar *mistic* al comunității rome.

Deși eliberarea sclavilor afro-americani și a celor romi a fost obținută imediat după jumătatea secolului al XIX-lea, emanciparea socio-culturală și integrarea în societate a fost un proces de lungă durată, membrii celor două comunități aflându-se, deodată, în situația în care erau în sfârșit liberi, dar fără posibilități reale de a supraviețui și a-și întreține familiile într-o țară nepregătită să îi încadreze ca membri egali ai societății. Așadar, capitolul al treilea, „Imaginea populației afro-americane și a celei rome în texte literare post-emancipare”, are în vedere studierea operelor literare ce au contribuit la imaginea relației dintre populația majoritară din cele două țări și comunitățile rasiale și etnice proaspăt emancipate din sclavie. Păstrând structura capitolului precedent, primul subcapitol al acestei părți scoate în vedere principalele atitudini și mentalități privind relațiile inter-rasiale și rolul

comunității afro-americane în Statele Unite, fiind organizat după clasificarea făcută de istoricul american Joel Williamson în *The Crucible of Race*, care face diferența între mentalități liberale, conservatoare, și radicale.

Astfel, prima secțiune este dedicată autorilor americani care, prin operele lor, au atras atenția asupra caracterului absurd al argumentelor ce stau la baza discriminării pe motive de rasă, criticând, în mod direct sau indirect, ipocrizia și falsa mândrie a populației americane dominată de credința în *supremația albilor*. Atât George Washington Cable în *Madame Delphine*, cât și Mark Twain în *Puddn'head Wilson* pledează în favoarea eliminării regulilor nescrise ce prevăd segregarea raselor, subliniind faptul că înțelesurile asociate cu termenul de *rasă* sunt puternic influențate de contextul social la care fiecare generație are acces direct și că perpetuarea mentalităților rasiste nu poate duce decât la mai mult rău. Următoarea secțiune prezintă perspectivele conservatoare privind diferențele de *rasă* și situația comunității afro-americane așa cum au fost ele prezentate în textele unor autori precum Joel Chandler Harris (în *Free Joe and the Rest of the World*) și Thomas Nelson Page (în *Red Rock*). Fără a împărtăși viziunea optimistă a autorilor liberali, acești scriitori au promovat posibilitatea de a integra grupul minoritar rasial doar sub controlul strict al populației majoritare. Se aducea astfel în prezent, după aproximativ jumătate de secol,

imaginea *paradisului* din Sudul american în care membrii ambelor comunități puteau locui împreună în pace și prosperitate doar atât timp cât populația afro-americană își accepta și respecta locul inferior și obligațiile față de populația albă.

O viziune mult mai fermă împotriva procesului de emancipare și integrare a afro-americanilor este identificată în scriitori adepți ai mentalităților rasiste radicale, reprezentate în teză prin romanele *The Leopard's Spots: A Romance of the White Man's Burden – 1865–1900* și *The Clansman*, scrise de controversatul autor american Thomas Dixon, Jr. Prin textele lor, autori precum Dixon au militat pentru excluderea totală a afro-americanilor din societatea americană, integrarea sau asimilarea lor fiind, din punctul lor de vedere, imposibile. Scriind în primii ani ai secolului al XX-lea, Dixon a promovat imaginea comunității afro-americană ca fiind una afectată în mod negativ de libertatea obținută în timpul Războiului Civil și de lipsa autorității, supravegherii, și controlului stăpânilor albi. Din acest motiv, persoanele de origine afro-americană se puteau transforma oricând într-o adevărată amenințare pentru populația majoritară, conviețuirea cu succes a celor două rase fiind de neconceput. În final, ultima secțiune conține o sumară prezentare a principalelor voci din interiorul comunității de culoare din Statele Unite, ce, în ultimii ani ai secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, au început să se

ridice, să creeze și să promoveze cultura și arta afro-americană în intenția de a contribui la intensificarea spiritului de identitate comună, la educarea și integrarea populației, și la a face cunoscute valorile autentice ale comunității din care ei făceau parte: Frances E.W. Harper, Charles W. Chesnutt, Booker T. Washington, și W.E.B. DuBois. Urmând principii și direcții literare și culturale diferite, acești scriitori și activiști afro-americani au înțeles importanța de a contracara prin cultură și artă rasismul ce domina societatea americană de la începutul secolului, reușind să pună astfel bazele mișcării cunoscute ca The Harlem Renaissance din anii 1920, o perioadă marcată de o explozie de artă și creație a autorilor afro-americani.

Cel de-al doilea subcapitol al acestei părți urmărește, într-o manieră similară, principalele moduri în care populația romă a fost reprezentată în literatura română scrisă în perioada imediată de după emancipare, dar și în primele decenii ale secolului al XX-lea. Se observă că, cel puțin în deceniile care au urmat legilor de dezrobire, unii autori români au continuat să abordeze tema sclaviei romilor, subliniind faptul că cele cinci secole în care membrii acestei comunități au fost oprimați și privați de drepturi fundamentale nu pot fi ușor depășite fără un set de măsuri bine implementate și, mai presus de orice, fără colaborarea întregii populații. Astfel, prima secțiune include textele scrise de Gheorghe Sion (*Emanciparea Țiganilor*), Leon Negruzzi

(*Țiganca*) și, mai târziu, Radu Rosetti (*Țigăncușa de la ietac*) ce atrag atenția asupra faptului că memoria atât de recentă a robiei și consecințele ei continuă să afecteze atât pe romii emancipați, cât și societatea în general, având în vedere refuzul multor boieri de a accepta noua organizare socială. Păstrând tonul scriitorilor abolitioniști, acești autori întâresc opoziția dintre imaginea pozitivă a sclavilor romi (supuși, muncitori, devotați stăpânilor) și trăsăturile negative ale boierilor deținători de sclavi (cruzi, vanitoși, fără milă sau considerație pentru viața și nevoile altor ființe umane). Cu toate acestea, acești autori subliniază că textele lor nu sunt intenționate ca o critică la adresa populației majoritare, ci doar ca o constatare a evenimentelor din trecut menită ca o lecție din care fiecare trebuie să învețe pentru a nu repeta greșelile generațiilor anterioare.

Tot despre consecințele nefaste și greu de eliminat ale perioadei lungi de sclavie asupra modului de gândire profund afectat de prejudecăți au scris și Vasile Alecsandri în *Vasile Porojan*, Bogdan Petriceicu Hașdeu în *Răzvan și Vidra* și, din nou, Radu Rosetti în *Țiganul*, texte analizate și comentate în cea de-a doua secțiune a ultimului subcapitol. Deși libere și emancipate din punct de vedere juridic, personajele de etnie romă din aceste texte nu pot scăpa de gândirea preconcepută moștenită de către populația majoritară de la generațiile anterioare, ce plasa grupul minoritar automat într-o poziție de inferioritate morală și intelectuală. Acești autori

critică refuzul nefondat - bazat pe prejudecăți vechi - al românilor de a accepta și sprijini statutul egal al persoanelor de etnie romă, acuzându-i, în mod direct sau indirect, de eșecul fostelor categorii de sclavi în tentativele de integrare în societatea românească. Astfel, în ciuda personalității lor și a determinării în încercarea de a-și depăși condiția, niciunul dintre cele trei personaje principale de origine romă (Vasile, Răzvan și Costache) nu reușește să învingă stereotipurile și discriminarea ce dominau societatea din care făceau parte, având, în final, un sfârșit tragic.

Cea de-a treia secțiune conține un alt tip de reprezentare a acestei comunități etnice, o reprezentare ce va fi frecvent întâlnită în operele literare scrise pe parcursul secolului al XX-lea: portretizarea personajelor de origine romă ca existând la periferia societății, undeva la marginea dintre lumea civilizată și sălbăticie și primitivism. Fără a lega condiția actuală a grupului etnic de istoria sclaviei și fără a oferi vreun fel de explicații pentru maniera negativă în care aceste personaje sunt portretizate, textele scrise de George Coșbuc (în poemul *Țigani*), Mihail Sadoveanu (în narațiunea *Fântâna dintre plopi* din povestirea în ramă *Hanul Ancuței*), George M. Zamfirescu (în *Maidanul cu dragoste*) și alții arată profunzimea diviziunii dintre populația majoritară și comunitatea romilor precum și dimensiunea extinsă a discriminării și marginalizării sociale ale acesteia. Mai mult

decât atât, momentul în care cele două comunități se întâlnesc creează haos și chiar tragedii.

În final, cea de-a patra secțiune este dedicată prezentării și analizei formelor de literatură scrise sau doar compuse de autori romi care au fost publicate mai devreme sau mai târziu în perioada de după emancipare. Pe lângă activitatea politică, socială și culturală a primelor organizații fondate de persoane de etnie romă menite să creeze contextul necesar unei mai bune integrări în societate, o îmbunătățire a condițiilor de viață, dar și a relațiilor dintre comunități, scriitori precum Calinic Popp-Șerboianu, Constantin S. Nicolaescu-Plopșor și, într-o anumită măsură, Gheorge Lăzurică-Lăzureanu au avut un rol fundamental în stabilirea bazelor literaturii oficiale a romilor din România. O atenție deosebită este acordată activității de culegere a folclorului rom și volumului publicat de Barbu Constantinescu în 1878, *Probe de limbă și literatura țiganilor în România*, ce oferă o imagine unică a mentalului artistic și creativ al comunității din perioada imediat după dezrobire.

Lucrarea se încheie cu secțiunea dedicată concluziilor, menită a sintetiza rezultatele analizei comparative din capitolele II și III, scoțând în evidență similaritățile și diferențele ce au putut fi observate și consecințele lor pentru societatea americană și cea românească din secolul al XX-lea. Istoria lungă a instituției sclaviei a stat la baza formării unei gândiri profund afectate de teoriile privind superioritatea

morală, intelectuală și spirituală a populației americane, respectiv, a celei române, ce au dus la perpetuarea discriminării și marginalizării comunităților rasiale și etnice mult timp după emancipare. Atât literatura americană, cât și cea română reflectă eterogenitatea perspectivelor și mentalităților privind rolul și poziția celor două comunități în societate, textele literare fiind la rândul lor influențate de transformările socio-politice și ideologice ce au afectat cele două țări în diferite etape ale istoriei. Literatura – cea orală și, mai târziu, cea scrisă – a oferit atât membrilor populației majoritare, cât și celor două comunități oprimate un mijloc de exprimare, de transmitere a unui mesaj de avertizare privind pericolul pe care un sistem social bazat pe rasism, discriminare, nedreptate și încălcare a drepturilor fundamentale îl are, cât și faptul că acesta nu poate să aibă decât un viitor incert, confuz și instabil. Felul diferit în care aceste mesaje au fost transmise și recepționate de către cititori și societate în general în contextele politice, economice și administrative complet diferite din Statele Unite și România pe parcursul secolului al XX-lea a contribuit, însă, la deosebirile ce pot fi observate între procesele de dezvoltare socio-culturală a comunității afro-americane și a celei române.

Bibliografie

Surse primare

Texte privind comunitatea afro-americană

- Beecher Stowe, Harriet. *Uncle Tom's Cabin; or, Life among the Lowly*. Cambridge, Massachusetts, and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, 2009.
- Beecher Stowe, Harriet. *A Key Uncle Tom's Cabin*. Boston: John P. Jewett & Co, 1853.
- Brown, William Wells. *Clotel; or, The President's Daughter*. Project Gutenberg Etext, 2000.
- Chesnutt, Charles W. *The Marrow of Tradition*. Westminster, London: Penguin Books, 1993.
- Cable, George Washington. *Madame Delphine*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.
- . *Old Creole Days: A story of Creole Life*. Gretna Louisiana: Pelican Publishing Company, 1991.
- Child, Lydia Maria. *An Appeal in Favor of That Class of Americans Called Africans*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1996.
- . *Fact and Fiction. A Collection of Stories by L. Maria Child*. New York and Boston: C.S Francis and Company, 1854.
- Coşbuc, George. *Balade și Idile. Fire de Tort*. București: Editura Minerva, 1983.
- Dixon Jr., Thomas. *The Leopard's Spots*. The Gregg Press, New Jersey, 1967.

- . *The Clansman*. Richmond London: Echo Library, 2009.
- Douglass, Frederick. *Narrative of the Life of Frederick Douglass*. New York: Dover Publications, Inc., 2010.
- DuBois, W.E.B. *The Souls of Black Folk*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Equiano, Olaudah. *The Interesting Narrative of the Life of Olaudah Equiano: Gustavus Vassa, the African*. ReadHowYouWant Classics Library, 2008.
- Eastman Henderson, Mary. *Aunt Phillis' Cabin: Or, Southern Life As It Is*. Montana: Kessinger Publishing, 2010.
- Hammon, Briton. *Narrative of the Uncommon Sufferings and Surprising Deliverance of Briton Hammon*. New York: Kraus Reprint, 1960.
- Harper, Frances. *Iola Leroy: Shadows Uplifted*. New York: Dover Publications, Inc., 2010.
- . "We Are All Bound Up Together". Blackpast, African American History, 7 November 2011. www.blackpast.org/african-american-history/speeches-african-american-history/1866-frances-ellen-watkins-harper-we-are-all-bound-together Accessed on 15.Jul.2020
- Harris, Joel Chandler. *The Favorite Uncle Remus: Joel Chandler Harris*. Massachusetts: Houghton Mifflin, 1973.
- . *Free Joe and Other Georgian Sketches*. Mishawaka, IN: Palala Press, 2016.
- Jacobs, Harriet. *Incidents in the Life of a Slave Girl*. New York: W.W. Norton & Company Incorporated, 2001.

- Kennedy, John Pendleton. *Swallow Barn, Or A Sojourn in the Old Dominion*. Dutt Press, 2009.
- Levine, Robert S. ed. *Frederick Douglass. The Heroic Slave. A Cultural and Critical Edition*. New Haven and London: Yale University Press, 2015.
- McCall, Dan. *Melville's Short Novels. Authoritative Texts, Contexts, Criticism*. New York. London: Norton & Company, 2002.
- Page, Thomas Nelson. *Red Rock: a Chronicle of Reconstruction*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.
- . *In Ole Virginia: Or, Marse Chan and Other Stories*. Nashville: J. S. Sanders & Company, 1991.
- Southern, Eileen; Wright, Josephine. *African-American Traditions in Song, Sermon, Tale, and Dance, 1600s-1920*. Greenwood, 1990.
- Tucker, George. *The Valley of Shenandoah: Or, Memoirs of the Graysons*. Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina Press, 1970.
- Twain, Mark. *Puddn'head Wilson and Other Stories*. New York: Oxford University Press, 1992.
- Walker, David. *David Walker's Appeal to the Coloured Citizens of the World*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2000.
- Washington, Booker T. *Up from Slavery*. New York: Cosimo Classics, 2007.

Texte privind comunitatea romă

- Alecsandri, Vasile. *Istoria unui galben și a unei parale*. București: Aldo Press, 2003.
- . *Vasile Porojan*. București: Aramis, 2011.
- Bolliac, Cezar. *Scrieri I, Meditații, Poezii*. București: Editura Minerva, 1983.
- Budai-Deleanu, Ion. *Tiganiada*. București: Editura Garamond, 1959.
- Constantinescu, Barbu. *Specimens from the Language and the Literature of the Gypsies in Romania*. Cluj-Napoca: Editura Limes, 2005.
- . *Cântece Țigănești. Romane Ghilea. Gypsy Songs*. București: Editura MLR, 2016.
- Copoiu, Petre. *Romane paramiça. Povești țigănești*. București: Kriterion, 1996,
- Hașdeu, P. Bogdan. *Răzvan și Vidra*. București: Editura Albatros, 2001.
- Heliade-Rădulescu, Ion. *Bată-te Dumnezeu!*,
www.reader.bookmate.com/Degl4HrQ,
 Accessed on 15.Jul.2020.
- Huber, Viorica. *Basmе Țiganești*. București: Editura Universal Dalsi, 1997.
- Kogălniceanu, Mihail. *Opere I*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.
- . *Opere II*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976.
- . "Dezrobirea țiganilor, ștergerea privilegiilor boieresti, Emanciparea țăranilor". in *Tainele inimii*. București: Editura pentru Literatură, 1964.
- . *Texte Social-Politice Alese*. București: Editura Politica, 1967.
- Maria Regina României. *Țara Mea*. București: Editura Librăriei Avel Suru, 1919.

- Negri, Costache. *Scrieri* ed. Emil Boldan, Vol I. București: Editura pentru Literatura, 1966.
- Negruzzi, Costache. „Pentru ce țigani nu pot fi români”, *Negru pe Alb*, București: Editura Tineretului, 1969.
- Negruzzi, Leon. *Serghie Pavlovici și alte nuvele*. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, 1922.
- Nicolăescu-Plopșor, C. S. *Paramisă haj gilă rromane. Povești și cantece rrome*. Biblioteca Rromă, București: Kriterion, 1997.
- . *Tivisoc si Tivismoc*. Craiova: Scrisul Romanesc, 1987.
- Pann, Anton. *Culegere de proverburile sau Povestea Vorbii*. Chișinău: Litera, 1997.
- . *Spitalul amorului sau Cintatorul dorului*. București: Compania, 2009.
- Paraschivescu, Miron Radu. *Cântice țigănești și alte poeme*. București: Litera, 2011.
- Proclamația de la Islaz*. The Romanian Revolution from 1848-1849. *Enciclopedia României*, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Proclama%C5%A3ia_de_la_Islaz. Accessed on 15 July 2020.
- “Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba Iulia din 18 Noiembrie/ 1 Decembrie 1918”, *Site of the Honorary Consul of Romania in Boston*, <http://www.roconsulboston.com/Pages/InfoPages/History/Dec1ResolutionEng.html>. Accessed on 15 July 2020.
- Rosetti, Radu. „Amintiri. Ce am auzit de la alții. Din copilărie. Din prima tinerețe”, *Scrieri*, București: Editura Minerva, 1989.
- Russo, Alecu. *Opere*. Chisinau: Literatura Artistica, 1989.

- Sadoveanu, Mihail. *Hanu Ancuței*. București: Editura 100+1 Grammar, 2003.
- . *Noapțile de Sânziene*. București: Editura Minerva, 1979.
- Șerban, Alina. *Fairy tales told by Tanti Veta*. Romano ButiQ. Proiect finanțat prin PA17/RO13 – Promovarea diversității în cultură și artă în cadrul patrimoniului cultural European, 2015.
- Șerboianu C. J. Popp. *Les tsiganes. Histoire, ethnographie, linguistique, grammaire, dictionnaire*. Paris: Payot, 1930.
- Sion, Gheorghe. *Emanciparea Țiganilor*. București : Editura Librăriei H. Steinberg, 1924
- Stancu, Zaharia. *Șatra*. Chișinău: Editura Universitas, 1992.
- Urechia, Vasile. „Coliba Măriucăi”, *Foiletonul zimbrului*, nr. 30, 1855, pp. 233-237.
- Zamfirescu, George Mihail. *Maidanul cu Dragoste*. Iași: Editura “Junimea”, 1986.

Surse secundare

Critică generală

- Bhabha, Homi. *The Location of Culture*. London and New York: Routledge, 1994.
- Bills, David. *The Shape of Social Inequality: Stratification and Ethnicity in Comparative Perspective*. New York: Elsevier Jai, 2005.
- Cuddon, J. A. *Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Hoboken, New Jersey: Wiley-Blackwell. 2012.
- Davis, David Brion. *The Problem of Slavery in the Age of Revolution (1770-1828)*. New York: Oxford University Press, 1999.

- Eagleton, Terry; Frederic Jameson, Edward W. Said. *Nationalism, Colonialism, and Literature*. Minneapolis: University of Minneapolis Press, 2001.
- Fredrickson, George M. *Racism: A Short History*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2002.
- . *The Black Image in the White Mind. The Debate on Afro-American Character and Destiny 1817-1914*. New England: Wesleyan University Press, 1984.
- . *The Comparative Imagination: On the History of Racism, Nationalism, and Social Movements*. Berkeley, Los Angeles, Oxford: University of California Press, 1997.
- Genovese, Eugene. *The World the Slaveholders Made: Two Essays in Interpretation*. Hanover: Wesleyan University Press, 1998.
- . *The Slaveholders' Dilemma. Freedom and Progress in Southern Conservative Thought, 1820-1860*. Columbia, South Carolina: University of South Carolina Press, 1995.
- Gossett, Thomas. *Race. The History of an Idea in America*. New York: Oxford University Press, 1997.
- Habib, M. A. R. *A History of Literary Criticism from Plato to the Present*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2005.
- Hinks, Peter; McKivigan, John. *Encyclopedia of Antislavery and Abolition*. Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2007.
- Hundley, D. R. *Social Relations in Our Southern Society*. Massachusetts: Applewood Books, 2008.

- Kolchin, Peter. "After Serfdom: Russian Emancipation in Comparative Perspective" in Stanley Engerman ed. *Terms of Labor, Slavery, Serfdom and Free Labor*. California: Stanford University Press, 1999.
- Leerssen, Joep. "Imagology: History and Method" in Waldemar Zacharasiewicz ed. *Imagology Revisited*. Amsterdam - New York: Rodopi B.V, 2010.
- Omi, Michael; Howard Winant. *Racial Formation in the United States. Third Edition*. New York: Routledge, 2015.
- Palmie, Stephan. *Slave Cultures and the Culture of Slavery*. Knoxville: The University of Tennessee Press, 1997.
- Perry, Thomas Amherst. *Passage to Romania. American Literature in Romania*. Iasi: The Center for Romanian Studies, 2001.
- Pickering, Michael. *History, Experience and Cultural Studies*. London: Macmillan Press LTD, 1997.
- Riss, Arthur. *Race, Slavery and Liberalism in Nineteenth-Century American Literature*. New York: Cambridge University Press, 2006.
- Said, Edward W. *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books, 1993.
- . *Orientalism*. London: Penguin Books, 1985 and Reprinted with a new Preface in 2003.
- Williamson, Joel. *The Crucible of Race. Black-White Relations in the American South Since Emancipation*. New York: Oxford University Press, 1984.

- . *A Rage for Order Black/White Relations in the American South Since Emancipation*. New York. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Wintle, Michael. *Image into Identity. Constructing and Assigning Identity in a Culture of Modernity*. Amsterdam – New York: Rodopi B.V, 2006.
- Zacharasiewicz, Waldemar. *Imagology Revisited*. Amsterdam – New York: Rodopi B. V, 2010.

Critică referitoare la textele literare privind populația afro-americană

- Adler, Joyce. “Melville's Benito Cereno: Slavery and Violence in the Americas” in *Science & Society*. Vol. 38, No. 1 (Spring, 1974), pp. 19-48.
- Allen, Stephanie. “The Right To Represent: The Transformation of Topsy in Robert Alexander's *I Ain't Yo' Uncle*.” Master Thesis. Graduate Faculty of Auburn University, 2007.
- Anderson, Paula J. “Lydia Maria Child: Author, Activist, Abolitionist”. *Electronic Theses, Treatises and Dissertations*. Paper 199. 2005.
- Appiah, Kwame Anthony. *Introduction to Narrative of the Life of Frederick Douglass & Incidents in the Life of a Slave Girl*. New York: The Modern Library, 2004.
- Appleby, Joyce; Ball, Terence (Eds.). *Jefferson: Political Writings. Cambridge Texts in the History of Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

- Barnes, Diane L. "Insurrection As Righteous Rebellion in The Heroic Slave and Beyond" in *The Journal of African American History*. Vol. 102, No. 1, *Rediscovering and Reassessing Frederick Douglass's Novella The Heroic Slave* (Winter 2017), pp. 21-34.
- Bell, W. Bernard. *The Afro-American Novel and Its Tradition*. Amherst: The University of Massachusetts Press, 1989.
- Bennett, Michael. *Democratic Discourses. The Radical Abolition Movement and Antebellum American Literature*. New Brunswick, New Jersey, and London: Rutgers University Press, 2005.
- Bloom, Harold. *Bloom's Guides: Uncle Tom's Cabin*. New York: Infobase Publishing, 2008.
- Bohner, Charles H. "Swallow Barn: John P. Kennedy's Chronicle of Virginia Society" in *The Virginia Magazine of History and Biography*. Vol. 68, No. 3 (Jul., 1960), pp. 317-330.
- Carolyn Fiedler; Mullen, Patrick B.; Govenar, Alan B. *Juneteenth Texas: Essays in African-American Folklore Publications of the Texas Folklore Society LIV*. University of North Texas Press LIV, 1996.
- Carpio, R. Glenda. *Laughing to Kill. Black Humor in the Fictions of Slavery*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Castronovo, Russ. "National Narrative and National History". Ed. Shirley Samuels, *A Companion to American Fiction, 1780–1865*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2004.

- Conn, Peter. *American Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- Cullen, Jim. *The American Dream. A Short History of an Idea that Shaped a Nation*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Deburg, William L. Van. *Slave and Race in American Popular Culture*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1984.
- Effiong, Philip Uko. "Civil Rights Movement in Literature". in David R. Peck and Eric Howard eds. *Identities and Issues in Literature*, Ipswich, Massachusetts: Salem Press, 1997.
- Ericson, David F. *Antislavery and Proslavery Liberalism in Antebellum America*. New York and London: New York University Press, 2005.
- Ernest, John. *Liberation Historiography. African American Writers and the Challenge of History, 1794-1861*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 2004.
- Eyerman, Ron. *Cultural Trauma, Slavery and the Formation of African American Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Ferrell, Claudine. *The Abolitionist Movement*. Westport. Connecticut: Greenwood Publishing Group, 2006.
- Fieser, James. *The Life of George Tucker*. Bristol: Thoemmes Continuum, 2004.
- Fisch, Audrey. Ed. *The Cambridge Companion to the African American Slave Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

- Finkelman, Paul. *Milestone Documents in African American History, Exploring the Essential Primary Sources*. Dallas, Texas: Schlager Group, 2010.
- Franklin, John Hope. *From Slavery to Freedom: A History of Negro Americans*. New York: Knopf, 1980.
- Fredrickson, George M. *Big Enough to Be Inconsistent: Abraham Lincoln Confronts Slavery and Race*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2008.
- Foreman, Gabrielle P. "The Spoken and The Silenced in Incidents in The Life of a Slave Girl and Our Nig" in *Callaloo*. Vol. 13, No. 2 (Spring, 1990), pp. 313-324.
- Garfield, Deborah; Rafia Zahar ed. *Harriet Jacobs and Incidents in the Life of a Slave Girl. New Critical Essays*. Cambridge University Press. New York, 1996.
- Garvey, Marcus. *Selected Writings and Speeches of Marcus Garvey*. Mineola, New York: Dover Publication, Inc, 2004.
- Gilmore, Michael T. *The War on Words: Slavery, Race, and Free Speech in American Literature*. Chicago: The University of Chicago Press, 2010.
- Gordon, Dexter B. *Black Identity. Rhetoric, Ideology and Nineteenth-Century Black Nationalism*. Illinois: Southern Illinois University Press, 2006.
- Graham, Maryemma. *Cambridge Companion to the African American Novel*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

- Gray, Richard; Robinson, Owen. *A Companion to the Literature and Culture of the American South*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2004.
- Griffiths, Katie. *Harriet Beecher Stowe. Author and Abolitionist*. New York: Cavendish Square, 2017.
- Hall Petry, Alice. *A Genius in His Way: The Art of Cable's Old Creole Days*. London and Toronto: Associated University Press, 1988.
- Hamilton, Cynthia S. "Models of Agency: Frederick Douglass and 'The Heroic Slave'" in *American Antiquarian Society*. pp. 87-136. 2005
- Hall, G. Stephen. *A Faithful Account of the Race, African American Historical Writing in Nineteenth-Century America*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2009.
- Harris, Leslie M. *In the Shadow of Slavery. African Americans in New York City, 1626-1863*. Chicago: The University of Chicago Press, 2003.
- Hayes, Kevin. *The Cambridge Introduction to Herman Melville*. New York: Cambridge University Press, 2007.
- Hedrick, H. Joan. *Harriet Beecher Stowe: A Life*. New York: Oxford University Press, 1995.
- Hollingsworth, Lauren Colleen. *Reading the (In)visible Race: African-American Subject Representation and Formation in American Literature*; A Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in English. University Of California Riverside, 2010.

- Hornsby, Alton. *A Companion to African American History*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005.
- Husband, Julie. *Antislavery Discourse and Nineteenth-Century American Literature*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- Iles, Yasmina. *The Use of Black English in American Literature: The Case of Mark Twain's Huckleberry Finn*. Dissertation Submitted to the Department of English and Translation in Candidacy for the Degree of "Magister" in Language Contact and Sociolinguistic Variation under the supervision of Dr. Yahia Zeghoudi, 2014.
- Jarrett, Gene Andrew. *A Companion to African American Literature*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2010.
- Jefferson, Thomas. *Notes on the State of Virginia*, edited by William Peden. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1954.
- Johnson, H. Clifton Ed. *God Struck Me Dead. Voices of Ex-Slaves*. Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers, 1969.
- Jordan, Winthrop D. ed. *Slavery and the American South*. Jackson: University Press of Mississippi, 2003.
- Karcher, Carolyn. *The first Woman in the Republic. A Cultural Biography of Lydia Maria Child*. Duke University Press. Durham and London, 1994.
- Kenschaft, Lori. *Lydia Maria Child: The Quest for Racial Justice*. New York: Oxford University Press, 2002.

- Kent, Deborah. Phillis Wheatley. *First Published African American Poet*. Minnesota: The Child's World, 2006.
- Kinney, James. "Race in the New South: Joel Chandler Harris' <Free Joe and the Rest of the World>" in *American Literary Realism*. Vol. 33, No. 3 (Spring, 2001), pp. 235-251.
- Koester, Nancy. *Harriet Beecher Stowe – A Spiritual Life*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 2014.
- Lampe, Gregory. *Frederick Douglass. Freedom's Voice. 1818-1845*. East Lansing, Michigan: Michigan University Press, 1998.
- Lee, Maurice S. *The Cambridge Companion to Frederick Douglass*. New York: Cambridge University Press, 2009.
- Lincoln, Abraham. "Letter to Horace Greeley", in Roy P. Basler et al. eds. *Abraham Lincoln: Collected Works*, vol. V. abrahamlincolnonline.org. Accessed on 15 July 2020.
- Lock, Helen. "The Paradox of Slave Mutiny in Herman Melville, Chares Johnson, and Frederick Douglass" in *College Literature*. Vol. 30, No. 4 (Fall, 2003), pp. 54-70
- Locke, Allan LeRoy. *The New Negro*. New York City: Atheneum Books, 1968.
- Miller, L. Donald; Pauline, Maier; Louis, Masur P. "The South and Slave Culture" in *A Biography of America*. Video series produced by WGBH Boston in cooperation with the Library of Congress and the National Archives and Records Administration, 2000.

- Milică, Iulia Andreea. *Literary Representations of the Southern Plantation*. Iasi: Editura Junimea, 2013.
- Minnick, Lisa. *Dialect and Dichotomy. Literary Representations of African American Speech*. Turcaloosa: The University of Alabama Press, 2009.
- Moody-Turner, Shirley. *Black-Folklore and the Politics of Racial Representation*. University Press of Mississippi, 2013.
- Nabers, Deak. "The Problem of Revolution in the Age of Slavery: *Clotel*, Fiction, and the Government of Man" in *Representations*. Vol. 91, No. 1 (Summer 2005), pp. 84-108.
- Newman, Richard S. *The Transformation of American Abolitionism. Fighting Slavery in the Early Republic*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 2002.
- Norton, Mary Beth. *A People and a Nation, Volume I*. Boston: Cengage Learning, 2001.
- Olney, James. "I was Born: Slave Narratives, Their Status as Autobiography and as Literature". *Callaloo*. No. 20. Winter, 1984. pp. 46-73.
- Pellar, Brian. *Moby-Dick and Melville's Anti-Slavery Allegory*. Boston, Massachusetts: Library of Congress, 2017.
- Rosenblat, Paul C. *The Impact of Racism on African American Families. Literature as Social Science*. Minnesota: Ashgate Publishing Company, 2014.
- Pierce, Yolanda. *Hell without Fires. Slavery, Christianity, and the Antebellum Spiritual Narrative*. Florida: University Press of Florida, 2005.

- Pellar, Brian. *Moby-Dick and Melville's Anti-Slavery Allegory*. Boston, Massachusetts: Library of Congress, 2017.
- Rampersad, Arnold. *Hughes's Life and Career* in William L. Andrews, Frances Smith Foster, Trudier Harris eds. *The Oxford Companion to African American Literature*. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Reynolds, David S. *The Serpent in the Cup: Temperance in American Literature*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1997.
- Ripley, C. Peter. Ed. *Witness for Freedom. African American Voices on Race, Slavery, and Emancipation*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 1993.
- Robbins, Sarah. *The Cambridge Introduction to Harriet Beecher Stowe*. New York: Cambridge University Press, 2007.
- Rosenblat, Paul C. *The Impact of Racism on African American Families. Literature as Social Science*. Minnesota: Ashgate Publishing Company, 2014.
- Scharnhorst, Gary. *The Life of Mark Twain: The Middle Years, 1871–1891*. Missouri: University of Missouri Press, 2019.
- Simms, Henry H. "A Critical Analysis of Abolition Literature 1830-1840" in *The Journal of Southern History*. Vol. 6, No. 3. Aug., 1940. pp. 368-382.
- Shelby, Tommie. "White Supremacy and Black Solidarity: David Walker's Appeal" In *A New Literary History of America*, edited by Greil Marcus and Werner Sollors, 196-201.

- Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 2009.
- Shockley, Ann Allen. "American Anti-Slavery Literature: An Overview – 1693-1859" in *Negro History Bulletin*. Vol. 37, No. 3. April/May, 1974. pp. 232-235.
- Slide, Antony. *American Racist. The Life and Films of Thomas Dixon*. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2004.
- Sollors, Werner. "‘Never Was Born’: The Mulatto, an American Tragedy?" in *The Massachusetts Review*. Vol. 27, No. 2. Summer, 1986. pp. 293-316.
- Sorisio, Carolyn. "The Spectacle of the Body: Torture in the Antislavery Writing of Lydia Maria Child and Frances E.W. Harper" in *Modern Language Studies*. Vol. 30, No. 1. Spring, 2000. pp. 45-66.
- Spanos, William V. *Herman Melville and the American Calling. The Fiction after Moby-Dick, 1851-1857*. State University of New York, Albany, 2008.
- Stephens, O. Robert. "Cable's "Madame Delphine" and the Compromise of 1877" in *The Southern Literary Journal*, Vol. 12, No. 1. Fall, 1979. pp. 79-91.
- Sundquist, Eric J. *Empire and Slavery in American Literature 1820-1865*. Mississippi: University Press of Mississippi, 1995.
- Tehlen, Myra. "The Ties That Bind: Race and Sex in Pudd'nhead Wilson" in *American Literary History*, Vol. 2, No. 1. Spring, 1990. pp. 39-55.
- Tocqueville, Alexis. *Democracy in America*, Volume 1. Washington Square Press. 1964

- Tracy, Susan J. *In the Master's Eye: Representations of Women, Blacks, and Poor Whites in Antebellum Southern Literature*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1995.
- Turner, T. Darwin. "African-American History and the Oral Tradition". *Books at Iowa*, no.53, 1990. pp.7-12.
- Walter, Krista. "Trappings of Nationalism in Frederick Douglass's *The Heroic Slave*" in *African American Review*. Vol. 34, No. 2. Summer, 2000. pp. 233-247.
- Walters, Tracey L. *African American Literature and the Classicist Tradition. Black Women Writers from Wheatley to Morrison*. New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Walton, Jr. Hanes; Robert, Smith, C. *American Politics and the African American Quest for Universal Freedom*, Fourth Edition. New York City: Pearson Education, Inc, 2008.
- Warren, Kenneth W. *What Was African American Literature? The W.E.B. Du Bois Lectures*. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press, 2011.
- Weld, Theodore Dwight. *American Slavery as It Is: Testimony of a Thousand Witnesses*. Academic Affairs Library, UNC-CH University of North Carolina at Chapel Hill, 2000.
- Wiegman, Robyn. *American Anatomies: Theorizing Race and Gender*. Durham and London: Duke University Press, 1995.
- White, Shane; White Graham. *The Sound of Slavery. Discovering African American History Through Songs, Sermons, and Speech*. Boston: Beacon Press, 2005.

- Williams Page, Yolanda. *Icons of African American Literature. The Black Literary World*. California: Blackwell Publishing Ltd, 2011.
- Williamson, Joel. *William Faulkner and Southern History*. New York: Oxford University Press, 1993.
- Wright, Richard. "Between Laughter and Tears" in *New Masses*, Volume 25, Number 2, 5 October 1937. pp. 22-25.

Critică referitoare la textele literare privind populația romă

- Achim, Venera; Raluca Tomi. ed. *Documente de arhivă privind robia țiganilor. Epoca Dezrobirii*. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Achim, Viorel. "Romanian Abolitionists on the Future of the Emancipated Gypsies" in *Transylvanian Review*, Vol. XIX, Supplement No. 4, 2020, pp. 23-36.
- . *Țiganii în istoria României*, București: Editura Enciclopedică, 1998.
- . *The Roma in Romanian History*. Budapest: CEU Press, 1998.
- Antonescu, Georgeta. "Tiganiada" in Ed. Irina Petras. *Ion Budai-Dealeanu – 250. Tiganiada azi*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2010.
- Bochman, Klaus. „Minoritățile în conștiința majorității: Un caz clasic. Romii în cultura și folclorul românesc”. in *Than rromano. Studii despre rromi* 3(4-5): 75-79, 1999.

- Călinescu, George. *Istoria Literaturii Romane, Compendiu*, Bucuresti: Editura Pentru Literatura, 1968.
- Cernovodeanu, Paul; Ion Stanciu. *Imaginea Lumii Noi În Țările Române și Primele lor Relații cu Statele Unite ale Americii până în 1859*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.
- Cherata, Lucian. "Traditii si obiceiuri la Romi" in ed. Gheorghe Sarău. *Rromanipen educational. Suport de curs, editia 2010*. Bucuresti, 2010.
- Cherciu, Lucia. "The Deportation to Transnistria and the Exoticization of the Roma in Zaharia Stancu's Novel *The Gypsy Tribe*" in Valentina Glajar and Domnica Radulescu eds. *Gypsies in European Literature and Culture*; New York: Palgrave Macmillan TM., 2008.
- Constantin, Manuela Florina. „Robia în pravilele românești ale scolului al XVII-lea. Îndreptarea legii (1652)”, *Revista istorică*, nr. 1–2, 2009, pp. 57-71.
- Costache, Irina. *Analiza manualelor de istorie*. București: Centrul de Resurse Juridice, 2016.
- Cracană, Laura Claudia. "From Slavery to Civil Rights and Social Equality: The Role of Literature in the Struggle for Social and Cultural Liberation" in *Journal of Romanian Literary Studies*. Issue No. 16/ 2019. Târgu Mureș; Arhipelag XXI Press. pp. 1210-1217.
- Crișan, Nicolae. *Țigani - mit și realitate*. București: Editura Albatros, 1999.
- Crowe, M. David. *A History of the Gypsies of Eastern Europe and Russia*. New York: St. Martin Griffin Press, 2007.

- Cuțitaru, Codrin Liviu. “Stapani si Sclavi” in *Romania Literara*, Volume 40, Nr. 24, 2008, p.28.
- Djuric, Rajko. *Istoria literaturii rrome*. Bucuresti: Editura Credis, 2002.
- Djuvara, Neagu. *Între Orient și Occident, Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, Ediția a II-a, București: Humanitas, 2011.
- Doboș, Adrian. “C. S. Nicolăescu-Plopșor și arheologia paleoliticului”, in the Romanian Archeological Association's *Studii de Preistorie*, 2, 2005, p. 233-247.
- Dorobanțu, Oana; Gheorghe, Carmen. *Problema românească. O analiză a rasismului românesc*. București: Editura Hecate, 2019.
- Eminescu, Mihai. “Dr. Barbu Constantinescu, Probe de limba si literatura tiganilor din Romania (27 august 1878)” in *Mihai Eminescu. Opera Politica 1877-1888*, coord. Dimitrie Vatamaniuc, Editura Academiei RSR, Vol X, 1980.
- Firan, Firea. „C.S. Nicolăescu-Plopșor” in *Scrisul Romanesc*, Anul VIII, Nr. 4 (80), 2010. pp. 1-3.
- Fonseca, Isabel. *Bury Me Standing. The Gypsies and Their Journey*. Random House, Inc., New York, 1996.
- Gheorghe, Nicolae. “Romii: De la robi la cetățeni ” in Delia Grigore, Cristi Pătrașcu eds. *Rromi – De la Dezrobirea Juridică la Dezrobirea Spirituală*. București: Centrul Rromilor “Amare Rromentza”. 2006.
- Ghilaș, Victor. “Anton Pann – Muzicianul Între <Cântecele de Lume> și Cântarea de Strană”

in *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”*, Numărul 4(43), 2016. pp. 133-138.

Grigore, Delia. *Curs de antropologie și folclor*. București: Editura Credis. 2001

---. *Rromanipen (rromani dharma) și mistica familiei. Familia tradițională în comunitățile de rromi din arealul românesc*. București: Salvați Copiii, 2001.

Grigore, Delia; Neacșu, Adrian; Furtună, Adrian-Nicolae. *Rromii... în căutarea stimei de sine*. București: Editura Vanemode, 2007.

Hancock, Ian. *The Pariah Syndrome*. Paris?: The Patrin Web Journal, 1999.

---. *Roma Slavery*. Paris?: The Patrin Web Journal, 2000.

Hübschmannová, Milena. „Origin of Roma” in *Rombase. Didactically edited information on Roma*. <http://rombase.uni-graz.at/cd/data/hist/origin/data/origin.en.pdf>. Accessed on 15 July 2020.

Ionescu Vasile. *Robia țiganilor în Țările Române. Moldova, Rromii din România – studii și documente istorice*. București: Editura Aven Amentza, 2000.

---. “De ce sunt românii țigani “. Article published on [Adevărul.ro](http://adevarul.ro). 10 July 2014. https://adevarul.ro/news/politica/de-romanii-tigani-Tiganiada-2014-diversiunea-bercea-mondialu-1_53be9ad40d133766a84dd4b7/index.html. Accessed on 15 July 2020.

Ionescu Vasile, ed. *O mie de ani de singurătate. Rromii în proza românească*. Editura

- Centrului rromilor pentru politici publice
București : „Aven Amentza”, 2000.
- Iordache, Anastasie. *Principatele Române în epoca modernă*. București: Editura Albatros, 1996.
- Iorga, Nicolae. „George Potra, Contribuțiuni la Istoria Țiganilor din România” in *Revista Istorică* VOL. XXV, N-le 7-9, Iulie-Septembrie 1939. pp. 284-286.
- Isar, Nicolae, *Istoria modernă a românilor Partea I: 1774-1848*, București: Editura Fundației România de Măine, 2005.
- Kenrick, Donald. *The A to Z of the Gypsies (Romanies)*. Maryland: Scarecrow Press, Inc., 2010.
- Majuru Adrian. *Bucureștii mahalalelor sau periferia ca mod de existență*. București: Editura Compania, 2003.
- Marushiakova, Elena; Vesselin, Popov. “Gypsy Slavery in Wallachia and Moldavia”. In: Kamusella, Tomasz and Krzysztof Jaskulowski, eds. *Nationalisms Today*. Oxford: Peter Lang, 2009. pp. 89-124.
- Matei, Petre. *Romi sau țigani? Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*. Cluj: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minoritatilor Nationale, 2012.
- . „Adunările Țiganilor din Transilvania din Anul 1919 (I)” în *Revista Istorică*, nr. 5-6, 2010. pp. 467-487.
- Matras, Yaron. “Transnational Policy and Authenticity Discourses on Romani Language and Identity” in *Language in Society*. V. 44. p. 295-316.
- . *Romani in Contact. The History, Structure and Sociology of a Language*. John Benjamins

- Publishing Company/ Amsterdam/
Philadelphia, 1995.
- Mayall, David. *Gypsy Identities 1500-2000. From Egipcians and Moon-men to the Ethnic Romany*. London and New York: Routledge, 2004.
- Mudure, Mihaela. "Blackening Gypsy Slavery. The Romanian Case" in Heike Raphael-Hernandez ed. *Blackening Europe. The African American Presence*. New York and London: Routledge, 2004.
- Munteanu, Luminița. "Being Homo Balkanicus Without Knowing It. The Case of Anton Pann" in Florentina Nitu ed. *Turkey and Romania. A History of Partnership and Collaboration in the Balkans*. Istanbul: Babil Basim, 2016.
- Nastasă-Matei, Irina, coord., *Romii din România: identitate și alteritate*, Manual auxiliar didactic. Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2016.
- Nicolescu, George. *Viața lui Vasile Alecsandri*. București: Editura pentru literatură, 1965.
- Oișteanu, Andrei. "Ius Primae Noctis. Privilegiile sexuale ale boierilor asupra roabelor țigănci". in ed. Vasile Ionescu *Sclavia Rromilor. Legislatia Sclaviei in Tarile Romane*". Iasi: Editura Artes, 2012.
- Oprea, N. Ion. *Lumânărică. Sfântul de la Tutova și epoca în care a trăit*. Iași: Editura P.I.M., 2009.
- Pașca, Eugenia Maria. *Rromii în Muzica Românească. Antologie de Texte și Sinteze*. Iași: Editura Artes, 2008.

- Pașca, Ștefan. “Țigani” in *Societatea de Mâine*, Anul VII, 1930 nrul 23-24. pp. 445-446.
- Panaiteșcu, Petre, *Istoria Românilor*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1990.
- Petcuț, Petru. *Rromii. Sclavie și Libertate. Constituirea și emanciparea unei noi categorii etnice și sociale la nord de Dunare 1370-1914*. București: Editura Centrului Național de Cultură a Romilor, 2016.
- Petcuț, Petru; Grigore, Delia; Sandu, Mariana. *Istoria și tradițiile rromilor*. București: Editura Ro Media, 2003.
- Pons, Emmanuelle. *Țigani din România. O minoritate în tranziție*. București: Editura Compania, 1999.
- Potra, George. *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*. București: Mihai Pascal Editor, 2002.
- Rotaru, Julieta. “Barbu Constantinescu, the first Romanian scholar of Romani studies” in *Romani Studies* 5, Vol. 28, No. 1. 2018. pp.41–78.
- Sarău Gheorghe. *Rromii, India și limba romani*. București: Editura Kriterion, 1998
- Sarău, Gheorghe ed. *Rromanipen educațional. Suport de curs, ediția 2010. Materiale în sprijinul cursanților la stagiile de formare organizate de MECTS și partenerii săi*. București: Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților, Relația cu Parlamentul și Sindicatele, 2010.
- Sfirlea, Lidia. “Observatii asupra limbii și stilului Țiganiadei lui I.Budai-Deleanu”, in

- vol. *De la Varlaam la Sadoveanu*. Bucuresti: ESPLA, 1968.
- Silvestri, Artur. *Radiografia Spiritului Creol. Cazul Miron Radu Paraschivescu*. Bucuresti: Editura Carpathia, 2010.
- Sorohan, Elvira. *Introducere in opera lui Ion Budai Deleanu*. Bucuresti: Editura Minerva, 1984.
- Tomi, Raluca. „Aboliționismul Românesc la 1848. Influențe, Trăsături”, *Revista istorică*, nr. 1–2, 2009. pp. 47-61.
- . „Mișcarea aboliționistă din Principate și impactul ei asupra legislației de dezrobire (1849-1856)”, *Revista istorică*, nr. 1–2, 2010. pp. 57-71.
- Toninato, Paola. *The Rise of Written Literature among the Roma: A Study of the Role of Writing in the Current Re-Definition of Romani Identity with Specific Reference to the Italian Case*. A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy in Comparative Literature. University of Warwick, Centre for Translation and Comparative Cultural Studies, 2004.
- Vaillant, J. Alexandre. *Les Rômes, histoire vraie des vrais Bohémiens*. Paris: Les textes essentials. 1979
- Wislocki, Heinrich. *Despre Poporul Nomad al Rromilor*. București: Editura Atlas, 2000.
- Wogg, Michael/Romani-Project Graz. “Roma Literature.” *Roma culture factsheets. Council of Europe*. <http://romafacts.uni-graz.at/index.php/literature/roma-literature/romaliterature>. Accessed on 15 July 2020.

- . "Oral Literature." *Roma culture factsheets*. Council of Europe. <http://romafacts.uni-graz.at/index.php/literature/roma-literature/romaliterature>. Accessed on 15 July 2020.
- . "Texts of Oral Literature." *Roma culture factsheets*. Council of Europe. <http://romafacts.uni-graz.at/index.php/literature/roma-literature/romaliterature>. Accessed on 15 July 2020.
- Zaciu, Mircea, coord. *Scriitori Români*. Bucuresti: Editura Stiintifica si Enciclopedica, 1978.
- Zahova, Sofiya. *History of Romani Literature*. Publication produced by Studii Romani within capmUSCulturae project funded with support from the European Commission, 2014.